

Con la oreja paretari pegatuta

Grabagailu ezkutuarekin esperimentua burutu dugu, hizkuntza batetik bestera nola egiten dugun jauzi aztertzeko. Fenomeno arrunta eta hedatua da munduan, izena ere badu, *code switching*, eta positibotzat jotzen da eskura ditugun baliabide guztiak erabiltzea. Gurea bezalako hizkuntza gutxientzat, ordea, onuragarri ala kalterako da hizkuntzen alternantzia?

MIKEL GARCIA

“ZE HOTZA E! / Ta haizia... / Hai-
zia, Zarautzen... De cortar! / Ta
komentau due hurrengo astean
hogeia gradura ailegau daitekeela! De
la temperatura que tenemos ahora y
la semana que viene veinte grados! /
Hain denbora gutxiyan ze gorabehe-
ra egiten ditun...”. Gorabeherak
solasaldi honetan erabilitako hizkun-
tzenak, lau pertsonen arteko jardun-
ean, familia giroan. Izan ere, ukipen
egoeran dauden hizkuntzen artean
ezin da elkarreragina saihestu; gure
kasuan, gaztelaniarekin Hegoaldean
eta frantsesarekin Iparraldean. Elkar-
rerragin mota desberdinak eman

daitezke, baina bi hizkuntzetako
pasarteak beregainak direnean –hiz-
kuntza aldetik zuzenak, alegia–, *code
switching* edo kode aldaketa dagoela
esaten da: testuinguru jakin batean,
ez dira hizkuntzen arteko mugak
kontuan hartzen, baina solaskideak
gai dira beste testuinguru batean
euskara hutsean nahiz erdara
hutsean aritzeko.

Finean, adierazkortasuna irabaz-
tea da kode aldaketaren helburua,
eskura dugun errepertorio –min-
tzaira, esamolde, lokuzio, espresio-
ahalik eta zabalena baliatuz; baina
horretarako, solaskideen artean

nolabaiteko hurbiltasun harremana
beharrezkoa dela azaldu digu Neka-
ne Goikoetxea HUHEZIKO irakas-
leak: “Kode aldaketa egiten duen
hiztuna hizkuntza biak nahasi gabe
aritzeko gai da, baina une jakin
batean, testuinguru jakin batean,
alternatu egiten ditu konfiantzako
solaskide batekin”. Esaterako, kon-
fiantzako traturik gabe ezohikoa
izango litzateke entzutea amak ala-
bari afalondoan kontatua: “Nos van
a meter un zartako... Ze goian
luzeroak jarri nahi omen dituzte. Ta
segurokoa dator bihar, para llamar
al fontanero?”.

Goikoetxearen esanetan, ez daki-
gu prozesua beti kontzientea den
ala ez. Txikitatik jada, haurrek 6 bat
urte dituztenean eta gaitasun sozio-
linguistikoa garatzen hasten dire-
nean, gizartean eskura duten biga-
rren hizkuntzaren formak
erabiltzen hasten dira. “Beraiei ber-
din zaie forma horien jatorria zein
den, gaztelaniaz ala euskaraz ari
diren. Adierazkortasun handiagoa
lortu nahi dute eta horretarako
errepertorio osoa darabilte, balora-
zioak alde batera lagata”. Goikoe-
txearen ustez, momentu batzuetan
alternantzia prozesu hori inkon-
tzientea izan liteke, kontzientzia
metalinguistikoa, hizkuntzaz haus-
nartzeko gaitasuna, alfabetatze pro-
zesuekin lotuta baitago. “Heldu
batzuen kasuan ere, antzerako zer-
bait gerta liteke”.

Familia eta lagun giroan, konfiantza tarteko, eman ohi da kode aldaketa.

'In fraganti' harrapatuak

Testu nagusiko nahiz koadro hone-tako adibideetan agerikoa denez, Gipuzkoan egin dugu esperimendua, eta gaztelaniarekin nahasten da euskara, baina frantsesarekin gauza bera gertatzen da Ipar Euskal Herrian:

Lagunak niri:

– Calla, calla. Atzo berriz beheko bizilaguna, qué agobio. Gaueko bea-tzi terditan iritsi nintzen etxera ta piiiinii, tinbrea. Es que orain ez, baina udan no me puedo poner ni en pelotas, beti deika! Ta gainera esaten dit que oye todo, paretak que son muy finas ta entzuten dula noiz esnatzen naizen ta noiz oheratzen naizen! Ba nik ez dut ezer entzuten, parece que está con la oreja paretari pegatuta, con el vaso!

Jangelan:

- Zer da, de verduras, tortilla?
- Piperrak eta patata.
- Pier Paulek 58 urte? Ez dirudi hainbeste...
- Nere amak esaten du "hain guapoa..."
- Hombre...
- Tiene algo...
- Sí tiene...
- Nere amak dio ondo abesten due-lako gustatzen zaiola.

Aita, ama eta bi alaba:

- [Pasapalabra telebista saioaz]:
- Atso horrek euskera jakitia...
  - No sé cuántos idiomas habla la tía...
  - Ta klaseak ematen ditu de lengua, de inglés, eta de latín edo... Periodikuan jartzen du, que habla ez

dakit zenbat idioma.

- Eta zenbat urte ditu?
- Hogeita bost.
- Hor bada elurra, mecaguen...
- Hori ez da normala...
- Bartzelonan, Luisakin a ver hitzei-ten deten baina... eso no creo yo que sea normal allí, elurte hoiiek eta... Menos mal que tiene buena calefacción, porque si no la Luisa... Menos mal.
- Gizendu egin beharko du, azkar-azkar.

Alabak amari:

- Arrollamiento en el tren, menuda espera. Pasaia ta Herrera artean bere buruaz beste egin zun mutil batek asteartean, bueno bere buruaz beste dira comentarios de la gente.

Ikuspegi psikolinguistikoa vs. soziolinguistikoa

Mundu guztian hedatua dagoen fenomeno linguistikoa da hau, ohikoa komunitate eleanitzetan, berezko ezaugarri baitu hiztun eleanitzak. Psikolinguistikoki, beraz, baliabide arrunta da. Baina eta soziolinguistikoki? Euskara hizkuntza gutxitua da, eta holako egoera batean, hiztunak ez badio hizkuntza minorizatuari eusten, arriskua egon daiteke kode aldaketak azkenean hizkuntza higatzeko. Hala dio Goikoetxeak: "Gure kasuan aztertu beharko litza-teke zein lotura duen hizkuntzaren bizi-indarrarekin. Hau da, zein elebidun tipologiak egiten duen kode aldaketa hori eta zeintzuk erabiltzen duten gaztelania makulu bezala, euskarazko gaitasun falta estaltzeko".

Arreta jarri ondorengo bi kasuetan. Batetik, ama-alabak, sukaldean hitz aspertuan: "Ze arrain ekarri duzu? / Pues tres doraditas... que

estaban... Raziyoakoak o esan zun, baina zuek ez duzue bana jango... / Ez, hori osoa jateko... / Igual da, ya iremos comiendo poco a poco".

Hainbatetan, gabeziak, utzikeriak, konplexuek, harrokeriak, kolegeoak... bultzatzen gaitu erdarara, eta joera ezkorra izan daiteke

Bestetik, ile-apaintzailearekin izan-dako elkarrizketa: "Eseri hemen. Ilea garbia daukazu / Bai, kirola egitetik nator eta dutxatu berri naiz / Pues entonces te haré un solo lavado suave, vale? (...) Etorri hona, eseri. Ahora vendrá alguien a cortar-te el pelo". Lehenengo kasuan, euskara menderatzen dute hizlariak, eta etxeko intimitatean lizentzia batzuk hartu dituzte. Bigarrenean, bi hiz-

kuntzak nahastu ditu bezeroarekin konfiantzarik ez duen ile-apaintzaileak. Hainbatetan, badirudi gabeziak, utzikeriak, konplexuek, harrokeriak, kolegeoak... bultzatu gaitzakeela erdarara, eta joera ezkorra izan daiteke, baldin eta testuinguru jakinetarako euskara gutxietsi eta erdara gailentzen badugu.

Hizkuntzen arteko elkarreraginaz ikerketak egin direla zehaztu digu HUHEZIKO irakasleak: orokorrak (Esnaola, 1999; Etxabe, 1999; Sarrionandia, 1992), gazte-hizkeren inguruan (Amonarriz, 2008; Anaut, 2010; Muñoa, 2002; Goikoetxea, 2007) edota Erroibarreko hizkuntzen arteko ukipenez (Ibarra, 2006). Azken finean, hizkuntza batetik besterako saltoa fenomeno orokorra izan arren, Goikoetxeak argi du: gurea bezalako egoera diglosikoe-tan, ezin dugu begi bistatik galdu alderdi soziolinguistikoa, motz gertatzen baita psikolinguistikoa. ■

Babeslea: Getxoko Udala

Getxo
UDALA • AYUNTAMIENTO
Euskara Zerbizua

Zabaldu euskararen atea

%50 edo %30 eko deskontua
establezimenduarien errotuluak, olanak eta ibilgailu komertzialak euskaraz jartzen badituzu.

%10 edo %5 eko deskontu gehigarria
Getxoko enpresa hauetan eskatzean: TOL-DOS Y PERSIANAS MURGUIA, RÓTULOS PUBLIARTE, CIANOPLAN, ULI ARTE PERSIANAS, L.A. REPRO, KALKO, KISER, AMETS eta RÓTULOS ARRILUCE.

9E+1
www.9eplus.com

BFA DFB
94 415 22 52
geh@getxo.net